

Emlékezés Vladár Gáborra (1881-1972), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Gábor Vladár (1881-1972), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Vladár Gábor, jogász, jogtudós, a Magyar Királyi Kúria tanácselnöke és igazságügyi miniszter 1881. október 14-én született Bia (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye) községben. 1972. július 19-én hunyt el Budapesten. 1939. április 29-én választott meg az MTA éves rendes közgyűlése a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává. Székfoglaló előadását nyolcvan évvel ezelőtt, 1939. május 22-én tartotta „Tudományos munka-e a jogszabály-előkészítés?” címmel az MTA II. Osztályának ülésén. A komoly szakmai érdeklődéssel kísért levelező tagsági székfoglaló előadás szövege még ugyanebben az évben a Budapesti Szemlében nyomtatásban is megjelent. Vladár Gábort 1949. október 31-én az MTA tanácskozó jogú tagjává minősítették vissza. 1989. május 9-én került sor MTA levelező tagságának visszaállítására.

Vladár Gábor édesapja nagycsepcsényi és mutnai Vladár Lajos, gazdatiszt, édesanyja Emperl Anna volt. Az apai ág Turóc vármegyéből, az anyai ág pedig Nyitra vármegyéből származott.

Vladár Gábor elemi iskolai és középiskolai tanulmányait Bián, Debrecenben és Budapesten végezte. 1903-ban a budapesti Királyi Tudományegyetem jog- és államtudományi karán szerzett államtudományi és jogi doktori oklevelet, diplomát. A jog- és államtudományi karon Szentmiklósi Márton és Vécsey Tamás római jogi előadásait egyaránt hallgatta. Felvette Schwarz Gusztáv pandektajogi kurzusát is. Bírói vizsgát 1907 júniusában tett.

1911. július 22-én kötött házasságot Fáy Berta Mária Annával, Fáy Dezső és Szabó Berta leányával.

Jogi tanulmányai befejezését követően Budapesten az V. kerületi járásbírószéken kezdte meg jogász munkáját. Nem sokkal később a budapesti törvényszéken lett jegyző. 1908-ban a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényszékre került, mint jegyző. Három évvel később, 1911 januárjában már az Igazságügyi Minisztérium magánjogi ügyosztályán, mint beosztott törvényszéki jegyző dolgozott Térfy Gyula miniszteri tanácsos mellett. Az I. világháborúban – négy éven át – az olasz fronton teljesített katonai szolgálatot.

Vladár Gábor a frontról hazatérve, 1918 októberétől már miniszteri titkári beosztásban dolgozott az Igazságügyi Minisztériumban. 1922-ben lett miniszteri tanácsos a magánjogi ügyosztályon. 1929-től a nagy presztízzsel rendelkező törvényelőkészítő ügyosztály vezetője volt. 1932-ben lett kúriai tanácselnök. Ezt a pozíciót, bár a Kúria törvénykezési, ítélkezési munkájában nem vett részt, megtartotta az Igazságügyi Minisztériumban betöltött állása mellett. A kúriai tanácselnöki cím biztosította számára a függetlenséget, mivel bármikor kérhette áthelyezését a Kúriára.

Vladár Gábor aktív részt vállalt – Szászy Béla (1865-1931) mellett – az 1928-ban közzétett, a törvényhozás által azonban el nem fogadott és így hatályba sem lépett Magánjogi törvénykönyv-javaslat (Mtj.) megalkotásában. Jelentős szerepe volt továbbá számos törvény és rendelet előkészítésében és megszövegezésében. 1929 és 1944 között tagja volt a Fővárosi Közmunkák Tanácsának. Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület elnöki tisztségét 1938 és

1948 között töltötte be. 1937-ben magyar királyi titkos tanácsos lett. Vladár Gábor kivételesen hosszú ideig, harminchárom éven át szolgált az Igazságügyi Minisztériumban. A szolgálati időnek csaknem felét, tizenöt esztendő a minisztérium kodifikációs ügyosztályán töltötte.

Vladár Gábort 1941-ben az 1930-ban alapított Corvin-koszorúval tüntették ki. A debreceni Tisza István Tudományegyetem egy évvel később, 1942. június 12-én „honoris causa” doktori címet adományozott Vladár Gábornak. A „honoris causa” doktorrá avatás alkalmából „Az erkölcs, a tudomány, a humánus és a jog” címmel tartott előadást, mely nyomtatásban is megjelent. Itt utalunk arra, hogy Vladár Gábor hivatalos felkérésre foglalkozott a jogi oktatás kérdésével is. Emlékirataiban ír arról, hogy a jog tanítása reformjának tárgyalása során Magyarországon is voltak olyan személyek, akik nyilvánvalóan a nemzetiszocialista németországi „példa” hatására a római jog stúdiumát korlátozni kívánták. Vladár Gábor azonban határozottan állást foglalt a római jog védelme érdekében.

Kivételes szakmai ismereteit és tapasztalatait felhasználva az evangélikus egyházban is felhasználta. Egyházmegyei egyházközségi felügyelőnek választották. Tisztségénél fogva igen gyakran tartott nagy figyelemmel kísért előadásokat, melyek nem egy esetben nyomtatásban is megjelentek. Szerzteágazó egyházi szolgálatot is ellátott. Az egyházi életbe való intenzív bekapcsolódása már az 1934–1937. évi zsinaton elkezdődött. A törvénykezéstről szóló terjedelmes zsinati törvénycikk az ő alkotása. Az egyetemes presbitérium megalakulásával annak tagja lett.

Szorgalmazta a görög–római kultúra forrásainak kétnyelvű, bilingvis kiadását, mint a Parthenon-klasszikusok szerkesztőbizottságának elnöke. Rendszeres aktív résztvevője, esetenként előadója volt a Parthenon, a Klasszikus Műveltség Barátainak Egyesülete tudományos rendezvényeinek.

Vladár Gábor 1943 és 1948 között a Budavári Evangélikus Egyházközség felügyelője volt. A második világháborút követően két éven át, 1947-1948-ban a Bányai Evangélikus Egyházkerület világi felügyelői tisztét töltötte be választás alapján. Ordass Lajos (1901-1978) püspök, aki az 1947-ben újonnan alakult Evangélikus Világszövetség elnöke is volt, elnöktársaként. Ordass Lajos 1948 szeptemberében történt letartóztatását követően azonban Vladár Gábor lemondott tisztségéről.

Vladár Gábor 1944-ben több esetben megtagadta a részvételt a jogállami ideákat alapjaiban sértő, azokkal ellentétben álló jogszabályok, rendeletek előkészítésében. Elutasította a magyarországi zsidóságot érintő jogszabályok megalkotásában való közreműködést. Az ország német megszállását követően, az 1944. március 22-én megalakult Sztójay-kormány idején konfliktusba került a kormányzattal. A Belügyminisztérium ugyanis azt követelte az igazságügyi tárcától, hogy rendelettel tegye lehetővé a büntetés-végrehajtási és más szabadságvesztési intézményekben fogva tartott zsidó állampolgárok átadását a csendőrségnek. Miután a fogva tartás bírói döntés alapján lehetségessé vált, Vladár Gábor megtagadta kérés teljesítését és 1944 májusában kilépett az Igazságügyi Minisztérium, mely tárca vezetője ekkor már a szélsőjobboldali Antal István (1896-1975) volt, kötelékéből.

Lemondását követően nem sokkal Horthy Miklós kormányzó felkérte az igazságügyi tárca vezetésére. 1944. augusztus 29-től Lakatos Géza kormányában igazságügyi miniszter lett, Antal István utódként. Az 1944. október 14-én délben tartott minisztertanácsi ülést követően Vladár Gábor adta ki a nem kormánypárti sajtó engedélyezésére és a szélsőjobboldali sajtó betiltására, valamint a politikai foglyok szabadon bocsátására vonatkozó rendeletet. Minisztersége alatt személyesen vett részt a Gestapo által elhurcolt Bajcsy-Zsilinszki Endre, Laky Dezső, ifjabb Tildy Zoltán és Peyer Károly kiszabadításában. A svéd Vöröskereszt budapesti megbízottja később elismerően emlékezett Vladár Gábor üldözöttek érdekében kifejtett áldozatos tevékenységére.

Vladár Gábor 1944. október 16-ig, a nyilas hatalomátvétel, puccs napjáig volt miniszter, utóda Budinszky László lett. A nyilas hatalom idején rejtőzködni volt kénytelen. A háborút követő években sem volt módja közéleti szerep betöltésére, annak ellenére, hogy a Népbíróság igazolta. Nyugdíjától 1950-ben megfosztották. 1951 júliusában családjával együtt kitelepítették a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, Miskolc közelében lévő Tomor községbe. Tomoron 1953 novemberéig élt családjával, feleségével és pedagógus leányával, Vladár Máriával együtt. A kitelepítés alól mentesült jogot végzett fia, Dr. Vladár Pál, aki a hadifogságból való visszatérését követően rövid ideig járásbíróként működött, pontosabban működhett. Tíz évvel a kitelepítést feloldó rendelet kibocsátása után, 1963-ban költözhetek vissza Budapestre.

Vladár Gábor 1958-ban egy balesetben elvesztette látóképességét. Látásától megfosztva négy év alatt készítette el a „Visszaemlékezéseim” című önéletrajzt. Az önéletrajzi munkát gyermekei rendezték sajtó alá Vladár Gábor elhunytja után. A kötet – vonatkozik ez különösen az Igazságügyi Minisztériumban töltött évekkel foglalkozó fejezetekre – Vladár Gábor jogfelfogására, a kodifikációs munka természetére nézve sok, ma is hasznosítható információt tartalmaz.

Vladár Gábor hangsúlyozta, hogy „a jog nemcsak ész dolga, nemcsak paragrafusok szigorú rendje, hanem a szív dolga is”. 2016. február 11-én „Jogalkotás és kodifikátorok egykor és ma – Vladár Gábor emlékére” címmel a Magyar Tudományos Akadémia szegedi székházában került sor tudományos ülésre, melynek előadói Vladár Gábor munkásságát méltatták. A Magyarországi Evangélikus Egyház és az Igazságügyi Minisztérium 2016 őszén a fasori evangélikus gimnázium dísztermében emlékkonferencián adózott Vladár Gábor sok vonatkozásban jogi vonatkozásban ma is aktuális életművének. Ez az aktualitás különösen vonatkozik a kodifikációra, a jogszabályalkotásra. Emlékét az Igazságügyi Minisztérium által 2015-ben alapított Vladár-emlékdíj őrzi, melynek odaítélésére, adományozására évente kerül sor.

Fontosabb munkái

Milyen legyen a jog tanítása az egyetemen az igazságszolgáltatás szempontjából? Magyar Jogi Szemle, 1937.; Az igazságügyi igazgatás és a bíraskodás kívánalmái. Budapest, 1937.; Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület 30 évének mérlege. Budapest, 1937.; A jog elhajlása az élettől. Budapest, 1938.; Tudományos munka-e a jogszabály-előkészítés? Budapesti Szemle, 1939.; Az állam hivatása az egyház tanítása szerint. Miskolc, 1940.; Fejlődik-e

jogunk vagy tesped? Budapest, 1940.; Az erkölcs, a tudomány, a humánium és a jog. Magyar Jogi Szemle, 1942.; A gyámhatóságok és a bíróságok kapcsolata. Budapest, 1943.; Az igazság eszméje a hellén világban. Budapest, 1943.; La pensée constitutionnelle en Hongrie. La Nouvelle Revue de Hongrie 1943.; A magyar magánjog fejlődésének iránya az utolsó negyedszázadban. Magyar Jogi Szemle, 1943.; Magyarország hatályos törvényei kiegészítve a törvényeket módosító jogszabályokkal. (szerk. Vladár Gábor) Budapest, 1943-1944.; Juhász Andor. Budapest, 1944.; Az egyház és az állam viszonya. Budapest, 1947. és Visszaemlékezéseim. Budapest, 1997. (posztumusz kötet).

Utalnunk kell arra, hogy Vladár Gábor számos, tudományos értékkel rendelkező munkája kézirat formájában maradt fenn.

Felhasznált irodalom

Vladár Gábor. Petőfi Irodalmi Múzeum; Komjáthy Miklós: Ki emlékezik Vladár Gáborra? Diakónia, 1987.; Boleratzky Loránd: Emlékezzünk Vladár Gáborra. Keresztény Igazság, 1991.; Paraszky Gyula: Még egyszer Vladár Gáborról. Keresztény Igazság, 1992.; Borbándi Gyula: Magyar politikai pályaképek 1938-1948. Budapest, 1997.; Vladár Gábor: Visszaemlékezéseim. Budapest, 1997., Vladár Gábor emlékkötet (1881-1972). (szerk.: Révész Béla). Budapest, 2015. és Jogalkotás és kodifikátorok. (Vladár Gábor emlékülés) (szerk.: Révész Béla = Lectiones Iuridicae 15. Szeged, 2016.

Hamza Gábor

egyetemi tanár, az MTA rendes tagja

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)

Állam- és Jogtudományi Kar

e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu